PETRA Obchod s cirkevnými potrebami a knihkupectvo má na sklade:

080 01 PREŠOV, ul. SSR 1

Dr. J. Šuvarský: **Biskup Gorazd** (čes.)	48,—
Pravoslávny katechizmus (slov.)	9,—
Fencík: **Liturgika** (rus.)	3,80
Patriarcha Alexij: Výběr z díla (český)	10,—
Patriarcha Sergij: **O spasení** (slov.)	10,—
Metropolita Nikolaj: **Výňatok z diela**	12,—
Dr. Št. Pružinský: **Patrológia I.**	41,—
Metr. Jelevferij: **Na Božej nive** (rus. a slov.)	10,—
Homiletika	10,—
Dr. Kačur I.: **Stručný prehľad cirkevnej archeológie**	15,—
Dr. Kernaševič: **Všeobecný typikon**	16,—
Základné bohoslovie	24,—
Teologická motivace (čes.)	9.—
Prot. P. Aleš: **Cirkevné dejiny I.**	150,—
Pravoslávny katechizmus (český a rus.)	10,—
Dr. Št. Pružinský: **Úvod do Písma sv. Nového zákona**	98,—
Teologický zborník IV.	52,—
Teologický zborník V.	60,—
Dr. P. Kernaševič: **Zrovnávacie bohoslovie**	112,—
Teologický zborník VI.	73,—
Naše pravoslaví	10,—
Služebník cirk. slov.	60,—

Budúce číslo vyjde 10. októbra 1980

Vydáva: Pravoslávna cirkev v Československu, Prešov, v CN Bratislava. Redakcia: 080 01 Prešov, Slovenskej republiky rád č. 1, tel.: 313 79. Vedie redakčná rada. Vedúci a zodpovedný redaktor prot. dr. Š. Pružinský. Technický red. Helena Ferencová. Vychádza 12-krát do roka. Tlačia Duklianske tlačiarne, národný podnik, Prešov. Ročne predplatné 12 Kčs, jednotlivé číslo 1 Kčs. Rozširuje PNS. Objednávku prijíma každý poštový úrad a doručovateľ. Zahraničnú objednávku treba adresovať: PNS — Ústr. expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. č. 18 — Povolené SÚTI 15/0 z 27. 12. 1972.
Číslo indexu 49 442.

ODKAZ sv. CYRILA A METODA

ROČ. XXVI. — MESAČNÍK PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI — Č. 9/1980

Nekrológ

Dňa 21. júla t. r. po dlhšej chorobe a po zbožnom prijatí sv. Eucharistie, v 75. roku svojho života odovzdala svoju dušu Stvoriteľovi sestra Mária Chomová, rod. Čopaková z Hrušova, okr. Trebišov.

Nebohá sa narodila 10. februára 1906 a so svojím manželom, s ktorým prežila 55 rokov spoločného života, vychovala šesť detí. Nebohá sestra bola vzornou, milujúcou matkou a dobrou veriacou pravoslávnej cirkvi. Dokázala to i tým, že dala svojho syna jána do služieb pravoslávnej cirkvi. Vyštudoval pravoslávne bohoslovie, stal sa kňazom, ktorý teraz zastáva funkčné miesto riaditeľa ER v Michalovciach. Slávnostné pohrebné obrady vykonali dňa 22. júla o. Mikuláš Sedlický, okresný arcidekan, o. Vasil Dacej, správca pravosl. farnosti Zemplínske Hradište, ktorý predniesol dojímavú smútočnú kázeň a o. Jozef Nadzam, predseda misijného odboru, ktorý predniesol posledné slová na rozlúčku. Nech všemohúci Boh upokojí dušu svojej služobníčky v nebeských príbytkoch večného života a večnej radosti.

„Blažennyj pokoj — vičnaja pamjať"

(J. N.)

Povýšenie svätého kríža

Krestu Tvojemu poklaňajemsja, Vladyko!

Svätá pravoslávna cirkev v pamätný deň Povýšenia sv. kríža zbožne vyzdvihuje pred naše oči životodarný Pánov kríž. Iba naňho sa sústreďujú naše pohľady, k nemu smerujú naše myšlienky, jeho výsadu dnes ospevuje a oslavuje naša sv. cirkev.

Vieme, že kríž bol dlho nástrojom potupného trestu, naháňal strach a budil v ľuďoch odpor, ale odvtedy, čo ho posvätil svojou krvou Pán náš Isus Christos, stal sa kríž predmetom uctievania a zbožnosti pre všetkých kresťanov.

Svätá cirkev s radosťou povznáša Jeho kríž, aby sme v znamení kríža víťazili nad nepriateľmi, pretože i vojaci pozemských kráľov, keď sa zjednotia proti nepriateľovi, sú silní, ale sám jeden vojak zahynie.

Keď cisár Konštantín Veľký nemohol zvíťaziť nad Maxentiom, uvidel na nebi znamenie kríža a počul hlas: „Pod týmto znamením zvíťazíš!" Vtedy prikázal zobraziť kríž na všetky svoje zástavy a naozaj zvíťazil.

V deň sviatku Povýšenia sv. kríža sa i nám na cirkevnom nebi zjavuje kríž Christov, aby sme i my s ním víťazili, sústreďovali sa okolo neho a keď sme sami padli, aby sme vstali a napravili svoje životy podľa slov Pánových: „A ja keď budem povýšený od zeme, všetkých potiahnem k sebe" (Ján 12, 32).

Povyšujeme kríž Christov, aby sme sa pri pohľade naňho uzdravovali tak, ako Mojžiš rozkázal hadom pohryznutým a zomierajúcim na púšti vzhliadnuť na medeného hada, zhotoveného na príkaz Boží. Tí, ktorí tak urobili, uzdravili sa, druhí zomierali. Ten had bol predobrazom dnes povýšeného kríža Isusa Christa. Tí kresťania, ktorí sa budú zbožne pozerať na sv. kríž, uzdravia sa z hriechov, druhí nie.

Povýšený kríž Christov svedčí o nesmiernej láske Božej k nám, o najväčšej láske, ktorá Syna Božieho priviedla z nebies na zem pre spasenie sveta, lebo sa povedalo v sv. evanjeliu: „Lebo tak miloval Boh svet, že svojho jednorodeného Syna dal, aby nikto, kto verí v neho, nezahynul, ale mal večný život" (Ján 3, 16).

Kríž Christov sa povyšuje, aby sme sa mohli pokloniť a aby sme vedeli, čím sme boli spasení.

Kríž Christov sa povyšuje, aby sme spomínali na utrpenia Christove, pretože za nás a za naše spasenie Christos vzal na seba kríž. Ďakujeme Mu za nesmiernu Jeho milosť k nám!

Kríž Christov sa povyšuje i preto, lebo je ukončením Starého

zákona a potvrdením Nového zákona. Je novým obetným stolom, prestolom milosti, nie oltárom chrámu, ale oltárom celého sveta, obeťou milosrdenstva a odpustenia hriechov celému svetu. Všetko, čo sa udialo na kríži, bolo liečením našej choroby, vrátením starého Adama tam, odkiaľ bol vyhnaný a privedením všetkých nás ku stromu života, od ktorého nás odtrhol plod poznania nerozumne ochutnaný. Boh nám daroval strom živý za strom poznania dobra a zla v raji a ruky Spasiteľove mužne vystreté namiesto rúk Adamových, nezdržanlivo siahajúcich k plodu poznania, priklincované ruky Spasiteľa za svojvoľné Adamove.

Na Golgote sa zjavilo pred celým svetom tajomstvo Spasiteľovho kríža, predurčené predvečným rozhodnutím svätej Trojice a zachovávané z pokolenia na pokolenie dodnes. Neporušený Baránok prečistý bol predurčený ešte pred stvorením sveta (Ptr 1, 19—20) na vykupiteľskú obeť za hriechy celého ľudstva (1 Jn 2,2) a bol položený na krížový obetný stôl. Uprostred zeme vyrástol nový strom života. Spasiteľove rany, blahodarne krvácajúce na zem, ohromenú prekliatím za hriech prarodičov, ju posvácujú a akoby pripravujú na nový príbytok pre novozákonné deti druhého Adama, Isusa Christa. Aký neobyčajný pohľad nielen pre vyvolené duše, ale i pre samotných anjelov, ktorí zbožne obkolesujú kríž — prestol Pána slávy!

Čo sa stalo s krížom po ukrižovaní Isusa Christa? Mnohé roky ležal v zemi. Spasiteľovi nepriatelia i pohani sa postarali o to, aby sa nenašiel. Je známe, že rímski pohanskí cisári spolu s židmi po smrti Isusa Christa začali tristo rokov trvajúce ukrutné prenasledovanie kresťanov. Prví kresťania sa uchýlili do katakomb, na púšte, do jaskýň, ale veľké množstvo ich pri prenasledovaní zahynulo. Až po povolení slobodného vyznávania kresťanskej viery za cisára Konštantína Veľkého vyšli zmučení vyznavači Christovi z katakomb a prežehnali sa krížom. Sám cisár Konštantín Veľký, ktorý neraz zažil moc sv. kríža, podujal sa nájsť ten kríž, na ktorom bol ukrižovaný Christos. Takú svätú prácu na seba vzala osemdesiatročná cisárovná Helena, matka Konštantínova. Keď prišla do Jeruzalema, najprv hľadala miesto, kde kríž stál. Hľadala dlho, ale napokon sa jej podarilo dozvedieť sa, že čoskoro po Christovom vzkriesení Jeho vrahovia hlboko zasypali jaskyňu Jeho hrobu, aby ju skryli pred kresťanmi a tak isto urobili i s krížom. Pohani na tých miestach postavili svoj chrám bohyne Venuše. Cisárovná Helena sa dozvedela, že jeden starec menom Judáš na základe písomného záznamu od svojich predkov presne vie, kde je ukrytý kríž Christov. Judáš dlho nechcel svoje tajomstvo zjaviť, ale napokon priviedol cisárovnú Helenu a patri-

archu Makaria na Golgotu a povedal: „Tu nájdete kríž vášho Christa!“ Pod chrámom pohanskej Venuše sa skutočne čoskoro našli tri kríže, ktoré boli dobre zachovalé a úplne rovnaké. Nápis „INCI“ ležal obďaleč. Cisárovná zaváhala, ale patriarcha Makarios povedal: „Ak Prozreteľnosť nedovolí, aby bol kríž naveky

v zemi, dopustí, aby zostal neznámy práve teraz?! Dopustí, aby sme sa klaňali krížu lotra? Boh nám ukáže kríž nášho Spasiteľa!". Patriarcha prikázal odniesť všetky tri kríže do domu jednej chorej ženy a po vrúcnej modlitbe sa jej dotkli každým z nich. Keď sa chorá dotkla pravého kríža Christovho, ihneď sa uzdravila. Tento kríž bol uznaný za pravý. Práve vtedy niesli po ceste nebožtíka. Patriarcha za prítomnosti cisárovnej Heleny a davu ľudí zastavil smútočný sprievod a dotkol sa nebožtíka krížmi. Ten kríž, ktorý uzdravil chorú ženu, vzkriesil i mŕtveho. Prítomní, keď videli tieto zázraky, ihneď sa chceli pokloniť krížu a bozkávať ho, ale pretože ich bolo veľa, patriarcha Makarios vystúpil na vyvýšeninu, niekoľkokrát kríž vysoko vyzdvihol, aby ho všetci videli. Ľud padol na kolená so slzami v očiach a mohutne skríkol: „Hospodi pomiluj!" Od toho slávnostného povýšenia sv. kríža dnešný sviatok dostal svoje pomenovanie. Judáš, s pomocou ktorého sa sv. kríž našiel, sa dal pokrstiť, prijal meno Kiriak a neskôr sa stal patriarchom jeruzalemským. Zomrel mučeníckou smrťou. Cisárovná Helena dala zhotoviť striebornú schránku a uložila sv. kríž do nej.

V roku 614 perský kráľ Chozroj dobyl Jeruzalem a ukradol okrem iných pokladov i kríž Christov a o 15 rokov, r. 629, po porážke Peržanov cisárom Herakliom bol sv. kríž znovu vrátený do Jeruzalema. Na slávnostnom privítaní sv. kríža sám cisár Heraklios sa rozhodol niesť sv. kríž z hory Olivovej do chrámu Vzkriesenia, ale pri bráne na Golgotu akási neviditeľná sila ho zrazu zastavila a nemohol ďalej. Anjel vtedy zjavil patriarchovi Zachariášovi, že pre cisára nie je vhodné ísť v kráľovskej veľkosti a nádhere tam, kam sám Spasiteľ pod krížom kráčal úbohý a ponížený. Na druhý deň cisár bosý a v jednoduchom odeve si položil na plecia sv. kríž Spasiteľov a vniesol ho do chrámu. — Neskôr bol sv. kríž rozdelený na časti, ktoré si rozobrali veriaci a dnes azda niet takej krajiny, kde by sa neopatrovala v chrámoch alebo u jednotlivcov aspoň malá časť tejto vzácnej relikvie.

Takto sa kresťania stali svedkami zázračného objavenia sa kríža z útrob zeme a uctievajú ho zbožne na celom svete podľa slov sv. cirkvi: kríž je ochrancom zeme, ozdobou cirkvi, verných oporou, pre anjelov slávou a pre démonov záhubou.

Zo životodarného kríža Christovho vychádza nepostižiteľná tajomná moc, ktorá nás v našom živote upevňuje. V apoštolskom čítaní sa hovorí: „Lebo slovo kríža je tým, ktorí hynú, bláznovstvom, ale nám, ktorí dosahujeme spasenie, je mocou Božou" (1 Kor 1, 18).

Kresťania sa prežehnávajú znamením sv. kríža ráno, keď vstávajú a večer pred spánkom. Uvedomujú si, že pred cestou sa treba prežehnať. Matky mocou kríža tíšia plač a nočný strach svojich detí. Ozaj, kresťania vedia, prečo stavajú kríže pri cestách, na rázcestiach, na cintorínoch, na chrámoch a domoch, pretože vedia a poznajú životodarnú silu, zázračnú moc kríža Christovho.

Padnime pred sv. krížom s vrúcnou modlitbou, nech nám pomôže na kríži ukrižovaný Christos v tom, aby sme Ho nasledovali pokorne a trpezlivo, aby sme mohli vojsť do slávy Jeho božskej, lebo povedal: „Kde som ja, tam bude aj môj služobník" (Jn 12, 26).

Prot. Jozef Iljuk, špirituál PBF

Spomienka na zázrak uskutočnený sv. archanjelom Michaelom v Chonoch

Vo Frýgii, neďaleko mesta Hieropolisu, v Cherapote (Malá Ázia) bol chrám sv. archanjela Michaela, pri ktorom vytekal zázračný prameň. Chrám dal vybudovať jeden z obyvateľov Laodicey ako vďaku Bohu a archanjelovi Michaelovi za uzdravenie jeho nemej dcéry vodou z prameňa. Archanjel Michael sa zjavil vo sne otcovi nemej dievčiny, ktorý ešte nebol pokrstený, a zjavil mu, že jeho dcéra dostane dar reči, keď sa napije z prameňa. Tak sa aj stalo a dievča začalo rozprávať. Po tomto zázraku otec s dcérou a s celou rodinou sa dali pokrstiť. Otec potom dal vybudovať chrám na počesť sv. archanjela Michaela.

K zázračnému prameňu začali prichádzať za uzdravením nielen kresťania, ale i pohani. Mnohí z pohanov sa tu zriekali modiel a obracali sa na vieru v Christa. V chráme sv. archanjela Michaela slúžil 60 rokov zbožný človek menom Archip. Kázaním o Christovi a príkladom svojho zbožného života priviedol mnohých pohanov k viere. Niektorí však, v zlobe proti kresťanom a proti Archipovi zvlášť, chceli zničiť chrám a zabiť Archipu. Preto spojili do jedného toku dve rieky a usmernili ich na chrám. Svätý Archip sa úpenlivo modlil k archanjelovi Michaelovi, aby odvrátil od chrámu nebezpečenstvo. Potom sa zjavil archanjel Michael pri chráme a úderom svojho železa otvoril v hore širokú jamu a rozkázal, aby tok rozbúreného potoka vtekal do rozsadliny. Tak zachránil chrám. Pohani, keď videli taký veľký zázrak, v strachu utiekli a svätý Archip a kresťania, ktorí boli v chráme, oslavovali Boha a ďakovali sv. Archipovi za pomoc. Miesto, kde sa zázrak stal, dostalo meno „Chony", čo značí „jama", alebo „rozsadlina".

Ikona sviatku „Zázrak sv. archanjela Michaela v Chonoch"

„Nielen samým chlebom sa živí človek . . ." (Mat. 4, 4.)

Na biologické udržanie nášho telesného života potrebujeme nevyhnutne chlieb, o ktorý denne prosíme Najvyššieho v našich modlitbách, poučení samotným Spasiteľom (Mat. 6, 11) A keď sme týmto darom Božím bohato obdarení a pri pevnom zdraví a pokoji ho užívame, nezabúdame na vďačnosť, ktorú prejavujeme Tomu, ktorý je Darcom všetkých týchto potrieb v našom živote — Bohu, vediac o tom, že bez nášho osobného pričinenia, bez našej svedomitej a poctivej práce nám zem nevydá potrebnú obživu. „V pote tváre budeš jesť chlieb . . ." (Gen. 3, 19), prikázal Boh Adamovi v raji pred jeho vyhnaním. A od tých čias sa človek živí prácou svojich rúk. Kto by tu však chcel chytračiť, poprípade iba nečinne sa prizerať, ako iní svedomite pracujú, tým prikazujeme slovami ap. Pavla: „Kto nechce pracovať, nech ani neje!" (II. Sol. 3, 10). Tieto slová spomínaný apoštol adresoval práve takýmto lenivcom a darebákom v Solúne. „Takým prikazujeme a napomíname ich v mene Pána Isusa Christa, aby pokojne pracovali a tak jedli svoj chlieb" (II. Sol. 3, 12).

Okrem týchto telesných potrieb v našom kresťanskom živote sú ešte potreby duševné. Preto Isus Christos povedal, že „nielen samým chlebom sa živí človek, ale každým slovom, ktoré vychádza z úst Božích" (Mat. 4, 4). Chápeme hlboký zmysel týchto slov Christových? Môže nás skutočne nasycovať slovo Božie? Ak áno, akým spôsobom?

Už sme v úvode hovorili o tom, že na udržanie našich telesných síl, nášho života, potrebujeme nevyhnutne chlieb, rôzne hmotné prostriedky a iné pozemské blahá. Tieto skutočne v dostatočnej miere nasycujú telo a tým uspokojujú jeho potreby. No potreby našej nesmrteľnej duše, ktorá prebýva v našom pominuteľnom tele, nemôžu v plnej miere uspokojiť. Aby naša duša mohla rásť, silnieť a nasycovať sa, musíme jej dať pokrm, ktorý nemôže byť telesný a je teda duchovný — božský, a týmto pokrmom je v prvom rade slovo Božie. „Ó, aké sladké sú božské slová pre nesmrteľnú dušu! — volá ctihodný Izák Sýrsky. Ony sú tým pre dušu, čím pokrm pre telo, ktorým sa telo posilňuje." „Dušu treba sýtiť slovom Božím, — poúča nás zas sv. Gregor Bohoslov, — lebo slovo Božie — anjelský chlieb, ktorým sa nasycujú všetci, túžiaci po Bohu a idúci k Nemu". Preto načúvať alebo i čítať slovo Božie a plniť ho, plniť i vôľu Božiu Ním nám odhalenú a zvestovanú — to by malo byť našou každodennou kresťanskou povinnosťou voči Bohu i voči našej duši na ceste spásy.

O tom, že nadmerné životné starosti nie sú na duchovný úžitok a že bránia človeku ísť k Bohu a získať potrebnú Jeho milosť a lásku, pojednáva evanjeliové rozprávanie ap. a evanj. Lukáša o návšteve Isusa Christa v dome Marty a Márie, sestier Lazára (Luk. 10, 38—42). Počas tejto návštevy obidve sestry ukazujú veľkú lásku k Isusovi a snažia sa každá svojím spôsobom prejaviť ju. Kým Marta pripravuje bohatú hostinu, Mária s veľkou pozornosťou načúva božským slovám Spasiteľa. Keď Marta vidí, že nestihne včas hostinu pripraviť, prosí Isusa, aby dohovoril Márii pomôcť jej: „Pane, nedbáš o to, že ma sestra nechala samotnú posluhovať? Povedz jej, aby mi pomohla!" A čo odpovedal Isus na slová Marty? „Marta, Marta, staráš sa a znepokojuješ pre mnohé veci, a predsa iba jedno je potrebné. Mária si zvolila najlepší podiel, ktorý jej nebude odňatý". Akoby jej chcel Spasiteľ povedať: „Marta, Marta, pridávaš si veľa starostí, keď sa snažíš pripraviť to i ono, ale toto nie je potrebné. Ale chceš vedieť, čo je jedno potrebné? Pohliadni na Máriu! Venuje sa tomu, čo je najviac potrebné pre dušu človeka — načúva náuku o spáse a starie sa o ňu, teda o svoju spásu. Lebo spása — to je blaho, to je ten podiel, ktorý nebude od nej odňatý, ale ostane s ňou i v tomto i v budúcom večnom živote". Takto Isus Christos ukázal Marte, že hoci činí dobrý skutok, pripravujúc hostinu, predsa len dôležitejšie a nutnejšie od toho je — načúvanie božských slov spásy a po ich vypočutí, zachovávajúc ich (Luk. 11, 28), nastúpiť cestu hľadania spásy. To je ten duševný pokrm, o ktorom nás na inom mieste sv. Evanjelia poúča svojím životom sám Spasiteľ, keď uprednostňuje potreby duše pred potrebami tela. Keď Mu raz jeho učeníci predložili pozemský pokrm, odmietol ho so slovami: „Mojím pokrmom je plniť vôľu Toho, ktorý ma poslal a tak vykonať Jeho dielo" (Ján 4, 34). A na inom mieste zas prízvukuje: „Nevyhľadávajte si pokrm pominuteľný, ale pokrm, čo bude pre život večný, ktorý vám dá Syn človeka!" (Ján 6, 27). A tým nevyhnutným duchovným pokrmom pre naše duševné nasýtenie je Telo a krv Christova: „Ja som chlieb života! Kto prichádza ku mne, nebude lačnieť a kto verí vo mňa, nebude nikdy smädný... A chlieb, ktorý ja dám, je moje Telo, ktoré obetujem za hriechy sveta... Moje Telo je opravdivý pokrm a moja Krv je opravdivý nápoj!" (Ján 6, 35, 52, 56). A tak, veriac, že Isus Christos je Synom Boha živého (Mat. 16, 16) a že má slová života večného (Ján 6, 88), prijímame tento „chlieb života", čím sa spájame s Christom, ktorý prebýva v nás a my v Ňom (Ján 6, 57). Tým sa zároveň i posväcujeme a svoju dušu nasycujeme potrebným božským pokrmom, o čo prosíme ešte pred samotným prijímaním:

Veličaj duše moja preslavnoje roždestvo Božija Matere!

„Nech mi bude žiar presvätého tvojho Tela a tvojej drahocennej Krvi na posvätenie, osvietenie a posilnenie mojej pokornej duše a môjho tela, na uľahčenie ťarchy mnohých hriechov . . ., na rozmnoženie tvojej Božskej milosti a dosiahnutie tvojho kráľovstva" (modlitba sv. Jána Zlatoústeho k sv. prijímaniu). Takto pristupujúc k „stolu Pánovmu", neustále prinášame i poďakovanie Bohu nebeskému za to, že sa nám v našich chrámoch bez prekážky podáva tento nebeský pokrm na uzdravenie duše a tela a pre život večný. Je preto našou svätou povinnosťou vždy „s bázňou Božou a vierou" pristupovať k tomuto „kalichu spasenia", pretože kto by nehodne jedol tento chlieb a pil z tohto kalicha Pánovho, ten si je a pije odsúdenie, nerozoznávajúc Telo Christovo (I. Kor. 11, 27—29).

Sú však, na žiaľ, medzi nami i takí kresťania, ktorí sa vôbec nestarajú o svoju dušu a slovo Božie nemá pre nich žiadnu cenu. Iní zas iba občas navštívia chrám Boží, mysliac si, že tým urobili dosť pre spásu svojej duše. A iní, i keď dosť často navštevujú dom modlitby, i slovo Božie počúvajú, i k prijímaniu sviatostí pristupujú, predsa toto všetko vykonávajú bez náležitej zbožnosti a duchovnej horlivosti, iba tak zo zvyku, formálne, alebo i zo studu pred inými ľuďmi. Azda takto si predstavujú plnenie vôle Božej? A čo ich duchovný hlad, necítia ho? Isteže cítia, avšak pripútavajúc sa nadmieru k pozemským blahám, uprednostňujúc pritom telesné pôžitky a slasti pred potrebami duše, prispôsobujú si svedomie svojim vášňam a užívaniu pomíňajúcich bláh, čím sa snažia hlas svojej duše, prosiacej o pokrm nebeský, všemožne prehlušiť týmito starosťami všedného života. Takto duchovné potreby svojej duše chcú utíšiť telesným pokrmom, ako onen boháč, ktorý po hojnej úrode povedal svojej duši: „Duša, máš veľa bohatstva, uloženého na mnohé roky. Odpočiň si, jedz, pi, veseľ sa!" (Luk. 12, 19). Lenže duša netúži po týchto pomíňajúcich dobrách, lebo všetky slúžia iba pre uspokojovanie tela, a aj to iba dočasne, a nemôžu nasýtiť našu nesmrteľnú dušu, ktorá je stvorená pre Boha a podľa svojej prirodzenosti túži iba po Ňom a spojení s Ním vo večnosti. „Ako laň túži po bystrinách vôd, — volá žalmista a prorok Dávid, — tak duša moja, Bože, túži po tebe. Po Bohu žízni duša moja, po Bohu živom, kedyže prídem a uzriem tvár Božiu?" (Žalm 41, 2, 3). A v tomto túžení po Bohu bolo najsladším pre neho v prvom rade slovo Božie: „Aké sú sladké slová Tvoje môjmu podnebiu, nad med sú ústam mojim" (Žalm 118, 103), a tiež chrám Hospodinov, o čom hovorí: „Jedno som prosil od Hospodina, to žiadať budem: môcť bývať v dome Hospodinovom po všetky dni svojho života, vidieť láskavosť Hospodinovu

a kochať sa v Jeho chráme" (Žalm 26, 4). „Milujem obydlie Tvojho domu, Hospodine, — volá plný lásky, — a miesto, kde Tvoja sláva prebýva!" (Žalm 25, 8). Avšak plné a dokonalé nasýtenie svojej duše, stvorenej pre nebeské blahá, vidí za hranicou hrobu, vo večnom živote, keď s nádejou vzýva: „Nuž v spravodlivosti ja uzriem Tvoju tvár, pohľadom na Teba sa nasýtim, keď sa prebudím" (Žalm 16, 15). Preto i pre mnohých zbožne vo viere žijúcich spravodlivcov, ktorí obzvlášť silne zahoreli túžbou po Bohu, po blahách nebeských, sa pozemský život stával akousi príťažou, nepohodlným bremenom. Ich duša, horiaca láskou k Bohu, túžila akoby vytrhnúť sa z osídiel tela, telesného väzenia a obliecť sa príbytkom nebeským. „Lebo pre to aj vzdycháme, — píše sv. ap. Pavel, — aby sme sa mohli obliecť vo svoj príbytok z neba . . . Lebo my, ktorí sme v tomto stánku (t. j. tele), vzdycháme ako pod ťažkým bremenom, lebo nechceme si ho vyzliecť, ale naň si obliecť iný, aby život pohltil to, čo je smrteľné . . . Sme teda vždycky dobrej mysle, lebo vieme, že kým máme domov v tele, sme akoby vo vyhnanstve ďaleko od Pána . . . Sme však dobrej mysle a tým väčšmi sa chceme vysťahovať z tela a prebývať s Pánom" (II. Kor. 5, 2, 4, 6—8) v nebeskej otčine (Fil. 3, 20).

Ak teda aj my chceme byť raz účastníkmi večných nebeských bláh, ak chceme uzrieť slávu Božiu, hľaďme, ako by sme sa Mu najlepšie zapáčili. Nepripodobňujme sa príliš tomuto svetu, ale premeňme sa a obnovme si myseľ, aby sme vybadali, v čom je vôľa Božia, čo je dobré, bohumilé a dokonalé (Rím. 12, 2). Neplňme iba žiadosti tela, ale majme na zreteli i potreby duše, jej duchovný pokrm, ktorým rastie, silnie a nasycuje sa. A tak ako Boh ustanovil, aby sme šesť dní pracovali a siedmy zasvätili Jemu (II. Moj. 20, 8—10), naplňajme tento príkaz Jeho: usilovne pracujme počas týchto šiestich dní, starajme sa primerane o naše mdlé, slabé telo, ale siedmy deň, ten venujme v plnosti starostlivosti o našu nesmrteľnú dušu, využívajúc takto nám určený čas na jej spásu. Zasvácujme tento siedmy deň — a nielen tento — modlitbe, počúvaniu slova Božieho, bohoslužbe; ak pocítime potrebu duchovne sa očistiť, neváhajme ani chvíľku, vyznajme sa zo svojich hriechov, orosme slzami pokánia svoju dušu a takto pripravení pristúpme k „hostine Pánovej" a prijmime a nasýťme svoju dušu Chlebom života, pamätajúc pritom vždy na pravdivé evanjeliové slová, že „nielen samým chlebom sa živí človek, ale každým slovom, ktoré vychádza z úst Božích" (Mat, 4, 4).

Prot. P. Kormaník

Za mier

AKTÍVNA ÚČASŤ RUSKEJ PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI V BOJI ZA SVETOVÝ MIER

Pravoslávne cirkvi na celom svete sa starajú nielen o správu svojich veriacich, o spásu ich duší, ale každá pravoslávna cirkev sa svojím spôsobom čo najaktívnejšie zúčastňuje na všetkých akciách usporadúvaných v prospech boja za mier, bojuje proti diskriminácii každého druhu, proti rasizmu, proti biede.

Vo februári 1980 delegácia ruskej pravoslávnej cirkvi sa zúčastnila na 34. zasadnutí Komisie cirkví Svetovej rady cirkví na Cypre a zúčastnila sa na vypracúvaní Vyhlásenia o úsilí za svetový mier.

V marci toho istého roku sa svojou delegáciou ruská pravoslávna cirkev zúčastnila na zasadnutí Konferencie európskych cirkví v Rakúsku, kde tiež bolo vypracované vyhlásenie ku všetkým kresťanom Európy vo forme Výzvy k mieru. Výzva pripomína všetkým kresťanom, aby sa modlili za mier, „lebo Boh je láska", a nie smrť. Vojny sú nešťastím celého ľudstva, lebo ničia hodnoty materiálne i duchovné. Výzva sa končí slovami Písma sv.: „A zasa hovorím vám, že keď sa dvaja z vás zhodnú na zemi o akejkoľvek veci, o ktorú by prosili, stane sa im od môjho Otca, ktorý je v nebesiach" (Mt 18, 19).

Dňa 20. marca 1980 Svätá synoda ruskej pravoslávnej cirkvi vydala vyhlásenie, podľa ktorého sú jej veriaci i duchovenstvo pevne za mierovú politiku ZSSR, proti vojne a politickým intrigám. Veľmi dobre chápu slová Spasiteľa o mieri (Mt 5, 9), preto urobia všetko v záujme svetového mieru, spravodlivosti a bratských vzťahov medzi národmi.

Ruská pravoslávna cirkev si v 35. roku od ukončenia Veľkej vlasteneckej vojny spomenula na veľkých bojovníkov za oslobodenie národov spod fašizmu, najmä na patriarchu Sergija a patriarchu Alexija. Títo veľkí predstavitelia ruskej pravoslávnej cirkvi aktívne podporovali boj proti fašistickému Nemecku. Pred koncom druhej svetovej vojny patriarcha Alexij povedal: „S radosťou oznamujem všetkým našim pravoslávnym veriacim, že sa blíži koniec vojny, a preto naliehavo prosím všetkých, aby prispeli na fond na pomoc deťom a rodinám padlých bojovníkov slávnej Červenej armády". Keď na svete nastal mier, patriarcha vyzýva veriacich k práci na obnove vlasti. A koľko takých vyhlásení, prosieb, príkladov dávali predstavitelia ruskej pravoslávnej cirkvi svojim veriacim!

Za vlasteneckú a mierovú činnosť bol podľa rozhodnutia Prezídia Najvyššieho sovietu ZSSR 20. júna 1980 Jeho Svätosti Pimenovi, patriarchovi moskovskému a celej Rusi, udelený rád „Družby národov", pri príležitosti jeho 70. narodenín. **Hn.**

1300 ROKOV BULHARSKÉHO ŠTÁTU

Dragalevský kláštor

Kláštory v Bulharsku hrali jedenásť storočí dôležitú úlohu v živote ľudu. Prostredníctvom nich sa v dobe byzantskej i osmanskej poroby podarilo národu udržať si vieru, zachovať a rozmnožiť svoje literárne bohatstvo, udržať v bdelom stave svoje národné uvedomenie, pokračovať vo vlasteneckých tradíciách, upevniť základy svojho tvorivého ducha . . . V okolí Sofie ich v stredoveku bolo vyše sto. Len na Vitoši v 13. a 14. storočí ich bolo štrnásť. Postavili ich na vhodných obranných miestach, nazvaných Malá Svätá hora. Jedným z nich je Dragalevský kláštor. O roku jeho založenia možno súdiť podľa zachovanej Vitošskej listiny alebo takzvanej Sofijskej listiny cára Ivana Šišmana z roku 1380. V nej sa uvádza, že Dragalevský kláštor „Prečista Bogomater Vitoška", nazývaný aj „Sv. Bogorodica", dal postaviť jeho otec Ivan Alexander. Kláštor teda vznikol okolo roku 1345.

Sotva sa dá tvrdiť, že osud Dragalevského kláštora bol šťastný. Aj keď ho podmanitelia nezničili, akoby dobrovoľne zdieľal osud svojich spolubratov a spustol. Dlhý čas sa jeho objekt strácal v tichom zabudnutí. Až roku 1476 sa na stenách kláštorného chrámu zrodilo skutočné prekvapenie bulharskej stredovekej nástennej maľby — prekrásne portréty darcu kláštora Radoslava Mavara, jeho manželky Vidy a synov Nikolu, Gramatika a Stachiju. Avšak nielen nástenné maľby svedčili o rýchlom prebúdzaní bulharského ducha. V tmavých a vlhkých celách verní synovia Bulharska písali a neúnavne prepisovali cirkevné knihy, s láskou zhotovovali kríže, kadideľnice a svietniky, zostavovali evanjeliá (1469, 1534, 1648) a žaltáre (1598), ba v 18. storočí otvorili v kláštore aj školu so stálym učiteľom.

V rokoch tureckého jarma kláštor upadal. Až keď v ňom roku 1879 umiestnili mníšky, vyhnané z ostatných zotročených území, opäť sa doň vrátil život a stal sa dievčenským kláštorom.

(Agentúra Sofiapress)

Pravoslávni Srbi na Slovensku

Srbi mali dobré styky s našimi predkami, žijúcimi na území dnešného Slovenska už v dobách predcyrilometodejských, čo napokon nie je ani čudné, veď sme slovanské národy. O týchto stykoch svedčí i nápis na kamennej platni, ktorý sa našiel v Michalovciach — je vyrytý písmom, aké používali Srbi, Dalmatínci i Chorváti.

K Srbom prišlo kresťanstvo z východu s rozvíjajúcou sa pravoslávnou kultúrou, a pravoslávny obrad východný sa tu udomácnil. Zo západu sa začali v prvej polovici VII. storočia na rozkaz Herakliov tlačiť rímski kňazi, ktorí však neuspeli. Mnohé srbské pravoslávne monastiere svedčia o veľkej horlivosti starých Srbov, ktorí mali svoje kláštory aj v Uhorsku. Za panovania kráľa Dušana zriadili so súhlasom carihradského patriarchu pre srbskú pravoslávnu cirkev v Pécsi roku 1346 patriarchát pre územie Srbska, Bulharska a časť Macedónie. Pravoslávie sa stalo národným dedičstvom Srbov aj po Kosovom Poli. Srbi neklesali na mysli a osvietení svätosávovskou vierou boli presvedčení, že srbský štát zasa povstane spolu s pravoslávím. Takto pravoslávie u Srbov udržiavalo náboženské i národné upovedomenie a je len škoda, že pobyt Srbov na Slovensku počas ich prebývania v Uhorsku nezapôsobil viac práve takto na pravoslávnych veriacich na Slovensku.

Po vymretí Arpádovcov (1301) Srbi začali budovať moc vlastného štátu. Zakladali i mnohé monastiere, ktoré v šírení vzdelanosti zohrali dôležitú úlohu, a tak v 14. storočí za vlády Štefana Dušana (1331—1355) nastáva vrchol rozkvetu srbského štátu. Ten však nejestvoval dlho. Po smrti Dušanovej sa ríša rozpadá na niekoľko drobných území. Neskôr prichádza Kosovo Pole (1389), ktoré sa stalo národnou katastrofou a znamenalo koniec nádejam. Neskôr padol Carihrad (1453) a k moci sa dostali Turci, ktorí si v Carihrade urobili centrum svojej ríše. Na rozhraní 14. a 15. stor. stratili Srbi svoju samostatnosť na štyristo rokov a ich pád zapôsobil i na dejiny nášho národa na Slovensku, a to tak, že Uhorsko bolo neustále ohrozované Turkami. Príchod Srbov, pravoslávnych veriacich a hierarchie, naopak posilnil pravoslávie na Slovensku a zastavil aspoň načas nátlak, ktorý vyvíjala na pravoslávnych veriacich únia s Rímom. Tieto mimoriadne okolnosti ukázali na našu slovanskú vzájomnosť. Po páde srbského kráľovstva cirkevnoslovienski literáti emigrovali na sever, za Dunaj, ďalej od Turkov, svoje útočište nachádzali nielen na Slovensku, ale aj na Rusi. Zostáva tu ešte veľa čo zistiť, v akej miere na ľudový život a dialekty južného Slovenska, Detvy i Gemera pôsobili juhoslovanské vplyvy.

Príchod Srbov do Uhorska hlboko zasiahol do dejinného osudu Slovenska v 16. a 17. stor. Táto kolonizácia zmenila obraz západného Slovenska, ktoré hralo vedúcu úlohu v historickom vývine tohto obdobia, spolu s Bratislavou ako politickým strediskom okypteného tzv. uhorského kráľovstva. Príchod Srbov infiltroval mnohé priestory pôvodnej nemeckej kolonizácie novým slovanským živlom a poznačil nielen ďalší vývoj slovenského obyvateľstva, jeho

kultúru, ale aj náboženstvo, a to pravoslávne, ktoré bolo posilnené a príchodom Srbov aspoň načas stalo sa brzdou únie.

Je škoda, že príchod slovanského srbského etnika do Uhorska a aj na Slovensko doprevádzali hlad, bieda, nespočetné morové epidémie, turecké nájazdy, vojenské spojenectvo s Uhorským kráľovstvom, kde získavali majetky a na ktoré privádzali srbské obyvateľstvo. Vlna kolonizácie nemeckého sídliskového elementu v 12. a 14. stor. prebiehala za priaznivejších podmienok a prebiehala prv. Až od 15. stor. sa výrazne uplatňuje populačná a hospodárska životaschopnosť slovanského obyvateľstva v mestách a na vidieku. Tu významné miesto zaujal prúd srbského obyvateľstva postupujúceho z Balkánu na sever a vytvoril početné jazykové, národnostné — slovanské, ale aj pravoslávne ostrovy v povodí Dunaja a Tisy. Nás zaujímajú tí, čo sa usadili na území Slovenska.

Na čele tej časti Srbov, ktorí boli rozhodnutí bojovať o znovuzískanie krajiny, bola pravoslávna srbská šľachta. V prvej fáze svojho protiosmanského boja obracala sa o pomoc na Uhorsko, neskôr na Rakúsko. Šľachta hromadne odchádzala na územie Uhorska a Rakúska, brala so sebou aj určité množstvo srbských pravoslávnych rodín, pričom si kládla určité podmienky podľa daných možností. Tieto podmienky sa stali základom práv a privilégií, ktoré na území Uhorska a Rakúska Srbi mali. Časť Srbov sa po skončení vojen v 18. stor. vrátila na územie Srbska,kým iná časť natrvalo zakotvila v Uhorsku a rozptýlila sa temer po celom území.

Srbskí magnáti poskytli napr. r. 1242 Uhorsku pomoc v boji proti Tatárom. List pápeža z roku 1221 dokazuje, že v tomto období žilo v Uhorsku určité množstvo Srbov a existovali tu dokonca dva pravoslávne kláštory. Srbské obyvateľstvo získalo od Zigmunda privilégiá. Roku 1440 Vladislav Jagelonský zobral Srbov pod priamu ochranu a oslobodil ich od platenia daní, od tridsiatku a dal im právo, aby mohli byť súdení iba Srbmi, čo potvrdili aj iní, medzi nimi aj Matej Korvín.

Srbsko tvorilo svoj vzťah k Uhorsku v 15. a 17. stor. na báze uznania existencie samostatného srbského štátu. Donácie majetkov neboli pre Srbov iba náhradou, resp. odmenou, ale boli potencionálnym upevnením bývalej moci a rozšírením samostatného štátu spod osmanskej nadvlády. Obnovenie tohto štátu nestratili predstavitelia srbskej šľachty a pravoslávna srbská cirkev nikdy zo zreteľa. Pobyt v Uhorsku považovali za dočasný. Preto srbská šľachta tak rýchlo a v takom počte nesplynula v rámci Uhorska.

Despota Juraj Brankovič, ktorý stál na čele po Lazarevičovi, vlastnil niekoľko dedín v južnej časti Abaujskej a Zemplínskej župy. Šaštín dostal srbský šľachtic ako odmenu za účasť na výprave. V rokoch 1479—1483 sa usadilo v Uhorsku asi 200 000 Srbov a 28—32 000 vojakov. Po páde Belehradu 1521 veliteľ protiosmanskej obrany Tomory láka do Uhorska nových Srbov doplniť vojsko a sľubuje rôzne výhody. Láka tých Srbov, čo žijú na území tureckého tábora. Kráľ im prisľúbil majetky a Tomory sprostredkoval prísľub slo-

body viery aj pre všetkých Srbov, ktorí sú a budú usídlení v Uhorsku. Tomory získal Pavla Bakiča, ktorý bol ústrednou politickou osobnosťou. Pavol Bakič a aj Peter Ovčarovič mali majetky aj na území Slovenska, a tu usadili aj srbské obyvateľstvo a Srbi boli nielen na južnom Slovensku, ako to vyplýva z ich funkcií a uloženia majetkov. Boli nielen vo vojenskom centre, Komárne, Sale, ale aj na západnom a vých. Slovensku, napríklad boli aj v Záhorí, Skalici, Holíči a inde. Roku 1537 Pavol Bakič za svoje zásluhy bol vymenovaný za kapitána uhorských husárov a velil 2000 husárom z väčšej časti Srbom. Bakičovcom patril hrad Holíč, Šaštín, Ostrieží a majetky na území Plavča, tu sa aj dlhšie udržalo srbské obyvateľstvo. Mali tu aj svoje chrámy aj kňazov. Najvýznamnejším centrom úderných Ferdinandových síl sa stalo Komárno a Šaľa nad Váhom. Pavol Bakič bol schopný vojak a diplomat, usadil Srbov aj vo Fiľakove a v okolí. Pre kráľa Ferdinanda Srbi znamenali politickú a vojenskú posilu, pretože potreboval smelých bojovníkov, preto volil uvedenie Srbov a Valachov v Uhorsku. Valašský polovojenský pastiersky element prostredníctvom Turkov dostal sa do Srbska a v 16. i 17. stor. prechádza časť na protiosmanskú stranu a dáva sa do služieb rakúskej armády. Vojenská služba, pravoslávne náboženstvo a privilégiá spodobňujú Valachov so Srbmi, ktorí spolu pre spoločné príčiny emigrujú do Uhorska a Rakúska.

Príčinou prijatia Srbov v strednej Európe je teda predovšetkým potreba vojenskej sily. Svedčí o tom to, že ich najímajú agenti a sprostredkovatelia, ktorí na ohrozených územiach lákajú osadníkov, sľubujú výhody, slobodu a preťahujú ich na svoje majetky, lebo žoldnieri sa neuplatnili, boli väčším postrachom pre ľud ako Turci, napríklad Španieli, čo prišli na pomoc kráľovi, keď sa im pravidelne nevyplácal žold, vypálili usadlosti.

Roku 1686 sa Srbi vzbúrili v Bosne proti Turkom a požiadali o prijatie do rakúskej armády (asi 30 000 ľudí) s podmienkou, že im bude zachovaná sloboda a pravoslávna viera. A potom nasledovala migrácia Srbov z dôvodov osmanských vojen a za posledný jej bod možno považovať rok 1690. Roku 1690 cisár Leopold vyzval obyvateľov Albánska, Srbska, Macedónie, Ilýrska a Bulharska, aby využili situáciu a pripojili sa k rakúskym vojskám v boji proti Turkom. Obrátil sa aj na autoritu medzi tureckými Srbmi, patriarchu Arsenija Carnojeviča, akcia sa nevydarila a vzbúrení Srbi museli narýchlo spolu s patriarchom utiecť.. V lete 1690 sa viac ako 37 000 rodín usadilo v Uhorsku a čiastočne v Rakúsku. Je to jedna veľká migrácia Srbov. Popri Dunaji utekal patriarcha Arzenij s tromi biskupmi a veľkým bohatstvom. Pravoslávny patriarcha Arzenij sa usadil v Komárne, ktoré hralo dôležitú úlohu, sústreďujúc v sebe cirkevné, vojenské aj obchodné stredisko Srbov v Uhorsku. V Komárne už v roku 1571 sa spomína srbský pravoslávny kňaz. V správe vojenskej rady roku 1690 sa píše, že utečenci prekračujú Dunaj a Váh. Srbi sa v tom čase rozprchli po mnohých ďalších miestach a mestách Horného Uhorska — po Slovensku. Potvrdzuje to aj neskorší doklad z roku 1694, kde patriarcha Arzenij Čarnojevič žiada pre svojho služobníka vydanie pasu a povolenie cestovať po Hornom Uhorsku a Sedmohradsku. To znamená, že všetkých Srbov na Slovensku mal delegovaný patriarchom Arzenijom pravoslávny kňaz navštíviť, ale patriarcha Arzenij sa zaujímal nielen o pravoslávnych Srbov, ale aj o pravoslávnych všetkých veriacich žijúcich na území dnešného Slovenska, ako to ukážeme na inom mieste. Roku 1742 si Srbi postavili v Komárne nový chrám a v 18. stor. sa počet pravoslávnych zväčšil aj v okolitých dedinách. Srbskí roľníci sa koncentrovali v dedinách zväčša neďaleko seba položených a boli v patriarchálnom vzťahu k svojim bohatším krajanom v mestách a k hlave srbského pravoslávneho etnika v Uhorsku, patriarchovi. Srbi boli dobrou a bohatou korisťou pre štátne úrady a predstavenstvo mesta. Z hľadiska srbského etnika predstavujú aj osobitné náboženské a kultúrne centrá patriarchálne pospájané a podriadené patriarchovi s cirkevným centrom v Sentedre a v Komárne. Traja biskupi, čo prišli s patriarchom Arzenijom, zostali pôsobiť v Budíne a v Sentedre (na sever od Budapešti), tu si postavili drevené chrámy, mali zákaz miešať sa s domácim obyvateľstvom, v centre mesta nesmeli stavať domy ani pri hradoch, v mestách vytvárali osobitné štvrte, tzv. Rácke mesto. V praxi sa udržiavalo akési pravidlo vo vzťahu k presídleným Srbom. V čase vojny im dávali úľavy a v čase mieru ich obmedzovali. Keď Ferdinand uzavrel mier s Turkami r. 1559, vydal dekrét a na rozdiel od voľnejšieho postavenia v minulosti Srbov, Valachov a Rusínov, zaradil ich medzi poddaných s povinnosťou platiť dane. S narastaním prevahy a úspechov rakúskych protiosmanských vojsk vzrástla snaha začleniť Srbov medzi poddaných v Uhorsku. K tomuto cieľu neváhala šľachta využiť úsilie katolíckej cirkvi o katolizáciu Srbov a vôbec všetkých pravoslávnych v Uhorsku. Po takýchto skúsenostiach prostredníctvom patriarchu a významných šľachtických rodín a vojenských veliteľov robili Srbi na cisára a vojenskú radu nátlak. Žiadali pre seba zlepšenie situácie. Požiadavky Srbov boli podstatne splnené privilégiom 2. júna 1691.

Sťahovanie Srbov roku 1690 bolo významné počtom, znamenalo ukončenie plánov na návrat a začiatok vytvárania podmienok na trvalý pobyt Srbov v Uhorsku. Významná bola aj prítomnosť patriarchu Arzenija Čarnojeviča, hlavy srbskej pravoslávnej cirkvi. Patriarcha pochopil nové skutočnosti a snažil sa ich prostredníctvom svojich dobrých kontaktov s cisárom dobre využiť. Všetky jeho akcie po príchode do Uhorska svedčia o tom, že mal v pláne vybudovanie siete kontrolovaných centier srbského pravoslávia v Uhorsku. A pretože tu nebola ani svetská ústredná moc z radov Srbov, ašpirácie patriarchu sa nevyhýbali tejto skutočnosti ani v novej vlasti. Na pobyt Srbov v Uhorsku s privilégiami a s posilnením svetskej moci patriarchu, v rámci katolíckej krajiny sa katolícka cirkev pozerala s veľkými obavami. Pozornosti patriarchu neunikli ani pravoslávni Gréci, Rusíni a vôbec pravoslávni, ktorí žili na Slovensku a ktorí boli v Uhorsku pod silným tlakom katolíckej cirkvi. Z 31. januára 1699 je list ostrihomského arcibiskupa a kardinála Kollonicha adresovaný patriarchovi. Arcibiskup v ňom nazýva patriarchu Arzenia „synom

diabla" a vyhráža sa mu, ak nenechá na pokoji pravoslávnych Grékov, Rusínov a vôbec pravoslávnych veriacich, ktorých arcibiskup počíta, že sú už uniati. Arcibiskupovi a kardinálovi ostrihomskému nebolo po vôli a bál sa vplyvu patriarchu Arzenija na pravoslávnych veriacich na Slovensku, veď len práve vtedy 4. novembra 1690 natlačili v Stanči na 40 duchovných do únie a v tom istom roku 17. novembra v Stropkove na 17 duchovných a 11. decembra v Humennom na 40 duchovných. Doslova natlačili, lebo o 74 rokov neskoršie, roku 1773, vznikol Lexikón pre potreby Kráľovskej miestodržiteľskej rady, súpis spoľahlivý, v šiestich rubrikách sleduje názov osady v rôznych rečiach, druh osady, náboženstva, či má osada učiteľa a nakoniec, aká je hlavná reč v osade. Lexikón vznikol za podmienok, keď ešte monarchiu nezasiahli ostré národnostné zápasy, ani sa ešte výrazne neprejavili násilné asimilačné zápasy v prospech vládnúcich národov. Osoby, ktoré dávali pre Lexikón podklady, boli počestní činitelia, ktorí poznali pomery. Aj vláda, ktorá sa rozhodla súpis vykonať, chcela poznať pravdu. Je to jeden z mála súpisov, ktorý vláda nekonala pre potreby evidencie a platenia daní. Videl som tento Lexikón a zistil som, že z vtedy jestvujúcich obcí na Slovensku sa k „greti uniti ritus", t. j. k únii hlásilo 45 farností, ale 438 farností k „greti ritus", t. j. nie k únii. Tento Lexikón mal svoj osud. Duchovné úrady sa neponáhľali vrátiť dotazník na jeho zostavenie a vláda sa obrátila na stolice o presné údaje o obyvateľstve, jeho náboženstve a reči, lebo ľud si pamätá veľmi dobre, za koho sa pokladali otcovia a dedovia. Pravoslávnych volali „starovercami" a „rusnakmi". V Uhorsku ich chceli rozdeliť podľa známeho hesla „rozdeľ a panuj!" Srbský patriarcha, ktorý sídlil v Komárne, si to uvedomoval a chcel takýchto roztrieštených pravoslávnych pozbierať, za čo mal spory s rímskokatolíckou cirkvou a bol jej tŕňom v oku. Aká bola situácia na Slovensku ešte o sto rokov, to nám hovorí Lexikón z roku 1773, ktorý dokazuje spomínaný počet uniatských farností v počte 45, a to je koniec 18. storočia!

Patriarcha zostal hlavou uhorských Srbov. Obdobie po roku 1690 prinieslo určitú úľavu, ochranu viery, slobodu od daní a iných povinností pre pravoslávnych Srbov na Slovensku a tieto privilégiá chcel patriarcha preniesť na všetkých pravoslávnych na Slovensku. Avšak cisárove výnosy obmedzovala katolícka cirkev a uhorskí feudáli, ktorí nedovolili uskutočniť tento patriarchov úmysel z ekonomických dôvodov, lebo katolíckej cirkvi by tak unikli dávky a dane a feudálom takto už aj tak unikali dane od srbského obyvateľstva, ktoré nebolo zaradené medzi poddaných. Pre Srbov patriarcha presadil veľa výsad a čoskoro začal uplatňovať svoj vplyv vo všetkých záležitostiach v Uhorsku. Neustále sa obracal na cisára a chcel zlepšiť postavenie Srbov ešte viac. Na jeho žiadosť zverejnili privilégiá prostredníctvom uhorskej komory a cisár vydal nové nariadenia a potvrdil všetky práva Srbov. Prikázal, aby majetky bezdetných Srbov po ich smrti pripadli patriarchovi. Šľachta, úrady a cirkvi toto prikázanie len neochotne rešpektovali. Ale predsa len

Srbi boli viazaní jedine na cisára a nemali žiadne povinnosti voči zemepánovi ani katolíckej cirkvi.

Dňa 21. mája 1698 cisár určil J. Pavla Brankoviča za poradcu spišskej komory, ktorá mala za úlohu vykonávať spoločný súd apelačný pre pravoslávnych srbských a gréckych kupcov v Hornom Uhorsku.

Na začiatku 13. stor. sa pomery Srbov zhoršili tak, že patriarcha musel znovu žiadať o potvrdenie privilégií. Vo Viedni sa domnievali, že patriarchu už dostatočne odmenili majetkom, a preto ďalšie záležitosti len odďaľovali. Spory medzi katolíckou cirkvou, predstaviteľmi uniatských snáh a patriarchom sa množili, lebo išlo vlastne o katolizáciu pravoslávnych na Slovensku. A. Ivič, ktorý sa zaoberal dejinami Srbov v Uhorsku, tvrdí, že kňaz Peter Petrovič, ktorý pôsobil r. 1663 v Hoíči, mal katolicizovať Srbov. Svedčí o tom jeho opätovná prosba o plat, aby vraj mohol Srbov vyučovať v katolíckej viere. Jágerskí a ostrihomskí biskupi a pápeži rímski neprestali ani na okamih myslieť a pracovať pre katolicizáciu Slovenska. Už koncom 16. stor. v talianskom Lorette sa zriaďuje „Collegium illyricum" na výchovu juhoslovanskej mládeže, ktorá mala propagovať katolicizmus medzi pravoslávnymi. Od 13. stor. františkáni pôsobili medzi Juhoslovanmi v tomto smere. Počas tureckých nájazdov pôsobili v Srbsku, v Bulharsku a Uhorsku až po Budín a mali tu podobné poslanie ako jezuiti na Litevskej Rusi — pracovať k cirkevnej únii. Na konci 16. stor. zjavuje sa uniatské hnutie i medzi Srbmi, ktorí žili pod Turkami, najmä v Hercegovine. Uniatský biskup Metodij Terlecký s dalmatínskymi františkánmi na čele s Rafaelom Levakovičom a pápežom Urbanom VIII. za podpory cisára Ferdinanda III. poverili Levakoviča opravou cirkevných kníh v tom zmysle, aby sa slovanské cirkevné knihy Juhoslovanov a uniatských Rusov čo najviac k sebe priblížili, aby sa tak únia mohla ľahšie rozšíriť medzi pravoslávnymi Slovanmi. Pôsobili tu ruskí učitelia a donášali si ruské knihy, ale nie všetky boli prospešné. Jezuiti prichádzajú na Slovensko s tým istým cieľom a bolo tu vyše 20 jezuitských kláštorov a mnohé mníšske katolícke rády, ktoré sa mali snažiť o zavedenie únie.

V tom čase pod vplyvom nesplnených sľubov veľa Srbov ušlo k Turkom. Horšie bolo pravoslávnym v Uhorsku, lebo smutná je pravda, že lepšie náboženské podmienky mali pravoslávni pod Turkami, ako v katolíckom Uhorsku.

Dňa 9. apríla 1703 cisár vydal nariadenie namierené proti nekatolíkom, najmä proti Srbom, podľa ktorého obyvateľmi mesta Pécs, sídla patriarchu, môžu byť iba Nemci, Maďari a Chorváti. Katolizácia nadobudla drastických foriem a pripojila sa k nej maďarizácia. Prestup na katolícku vieru dostal hmotné zvýhodnenie.

Srbi sa na Slovensku aj tak pomerne dlho udržali ako samostatná národnostná enkláva vďaka pravoslávnej cirkvi a určitej slobode v silnom tlaku katolíkov a iných národností.

Prot. Štefan Horkaj

Život ukáže, aká je naša viera

Často hovoríme o viere iných, ale málo myslíme na svoju vlastnú vieru, hovoríme radi o tom, koho viera je lepšia a správnejšia a pritom ani len nepomyslíme na to, že aj z nášho srdca a z našej rodiny sa veľa viery vytratilo a vytráca, ako za praotca Abraháma. Že neraz nositeľmi viery sú len tí starší, že máme pre všetko čas, len pre to nie, čo od nás žiada naša viera. Sme až chorobne zaneprázdnení pozemskými starosťami tak, že nám neostáva pre našu vieru čas ani len pomyslieť na veci duchovné a večné.

A za túto vieru, ktorú máme a v ktorej sme vyrástli, tak statočne bránili a ochraňovali sv. otcovia a toľko za ňu trpeli sv. mučeníci a mučenice. A naši predkovia sa nebáli žiadnych prekážok, čo sa vyskytli počas ich života v akejkoľvek forme v súvislosti s ich vierou. Boli si vedomí veľkého dedičstva viery apoštolskej a cyrilometodejskej, čo my neraz zabúdame.

Isus Christos na základe viery veriacich konal veľké divy a zázraky: „A keď videl Isus ich vieru, povedal porazenému: „Dúfaj, dieťa, odpustené sú ti tvoje hriechy" (Mat 9, 2). Keď videl vieru, uzdravoval a odpúšťal hriechy. Viera koná divy s človekom, lieči, uzdravuje, odpúšťa, dáva spasenie ako lotrovi na kríži, ktorý Mu hovoril: „Rozpomeň sa na mňa, Pane, keď prídeš vo svojom kráľovstve" — a Isus Christos mu povedal: „Amen ti hovorím, že dnes budeš so mnou v raji" (Luk 23, 42—43).

Boh za kolísanie vo viere trestal izraelský národ, dopustil potopu sveta, spálil mesta Sodomu a Gomoru, ale za vieru vyslobodil ich zo zajatia, ochraňoval v púšti, dával im vodu a mannu.

Viera je zázrak, sila a moc až nepochopiteľná, Boh pre desať spravodlivých veriacich chcel zachrániť Sodomu a Gomoru a iste aj dnes pre vieru a spravodlivosť svojich verných zachováva svet, dáva požehnanie pre všetkých. Boh za vieru Abraháma a jeho ženy rozmnožil jeho pokolenie ako piesok morský a hviezdy na nebi. Viera svätých mučeníkov a mučeničok zastavovala plamene ohňov a ústa levom, pravda, bola to viera čistá a silná.

Aj naša viera, keď bude čo len ako horčičné semeno, ako to povedal Isus Christos, bude aj hory prenášať, ak bude čistá ako u dieťaťa, dá nám všetky svoje plody, uzdraví, odpustí nám Boh na jej základe naše hriechy, všetko sa nám stane možné. Preto stojme vo svojej viere, nebojme sa, ani sa nehanbime za svoju vieru, nedajme si ju vetrom nalomiť, ani sa ničím odradiť od svojej viery, stojme v nej pevne tak, ako stáli sv. mučeníci a mučeníčky a naši predkovia — nebojácne a smelo.

Aká je skutočne naša pravoslávna viera, to ukáže život, on vyskúša nás a preverí a on opravdu prísne skúša našu vieru: „Lebo vám je z milosti dané za Christa, nie len aby ste v Neho verili, ale aj aby ste za Neho trpeli" (Filip 1, 29). To je aj odpoveď na všetky problémy, čo prežívame v každodennom živote a odpoveď na otázky, ktoré si my veriaci kladieme.

Prot. Š. Horkaj

Posvätná hora Sinaj

Sinaj nie je púšť. Kto by povedal, že je, nemal by celkom pravdu. Na juhu tohto polostrova leží niekoľkotisícročné posvätné miesto, kde Mojžiš pásol svoje stáda a kde počul Boží hlas: „Mojžiš, Mojžiš . . . nepribližuj sa sem, zobuj obuv zo svojich nôh, lebo miesto, na ktorom stojíš, je sväté!" (Ex 3, 4—5). — Neskôr, keď Mojžiš vyviedol svoj utláčaný ľud z Egypta, kráčali okolo Sinajskej hory, „a vrch Sinaj sa celý kúril, pretože naň zostúpil Hospodin v ohni, a jeho kúr vystupoval ako kúr pece a triasol sa celý vrch veľmi" (Ex 19, 18).

To sväté miesto ležalo ďaleko od ľudskej civilizácie, ale prví kresťania sa na Sinaji objavujú už v štyridsiatych rokoch prvého storočia po Chr. Podľa tradície tam, kde Mojžiš hovoril s Bohom cez horiaci a nespaľujúci sa ker, stál chrám, ktorý dala postaviť sv. apoštolomrovná Helena. Teraz je tam monastier sv. Kataríny. V 6. storočí tu pribudol aj chrám Premenenia Pána, ktorý stojí doposiaľ a ktorý dal vybudovať cisár Justinián. Ten dal chrám opevniť hradbami v období približne pred svojou smrťou, t. j. asi r. 565. Spolu s chrámom sv. Sofie v Carihrade tvorí trvalý duchovný pamätník cisára byzantského Justiniána a jeho doby. Ešte stále jestvujú aj obytné budovy z tej doby. Sinajský monastier sv. Kataríny je teda cenným pamätníkom, najstarším z doteraz známych gréckych pravoslávnych monastierov a kresťanských kláštorov vôbec. Sinaj zachováva pamiatky kultúry byzantskej, arabskej, gruzínskej, sýrskej, latinskej a slovanskej a tiež veľa rukopisov gréckych i latinských. Takmer od začiatku tu môžeme ho-

voriť o sinajskej cirkvi, zloženej z monastiera sv. veľkomučeníčky Kataríny (305—313), podvoria a školy. Podvoria sú 3 v Egypte a ďalších 11 v Grécku, na Cypre, v Libanóne a v Turecku. Pod správou monastiera je i škola typu gymnázia, ktorá je v Káhire od šesťdesiatich rokov 19. storočia. Sám monastier vlastní veľký poklad: vyše dvoch tisícov starých ikon. — Sinajská cirkev je veľmi stará a dala nám významných svätých a ctihodných, napr. Jána Lestvičníka, Anastázia Sinaitu, Nektária, patriarchu jeruzalemského a veľa ďalších svätcov. Najposvätnejším miestom v monastieri je kaplnka zvaná Horiaci ker (Neopalimaja Kupina), kde sú uložené ostatky mnohých svätých vrátane sv. Kataríny.

Koncom roku 1971 sa svet dozvedel o požiari, ktorý vypukol v strednej časti kláštora. Vtedy jeruzalemský patriarcha Benediktos navštívil monastier a zariadil, aby sa začalo s rekonštrukčnými prácami. Prácou bol poverený architekt a archeológ z aténskej univerzity. Pred nedávnom v monastieri objavili kaplnku, kde bolo uložených 47 debien z čias ikonoborectva, t. j. z 8.—9. stor. Sú v nich ikony, texty z Písma sv. a sv. otcov. Za najcennejší nález sa považuje časť Sinajského kódexu zo 4. storočia.

Roku 1978 pravoslávne arcibiskupstvo na Sinaji sa rozhodlo vybudovať na Sinaji duchovnú školu, spoločnú pre kresťanov, mohamedánov a židov podľa vzoru už jestvujúcich škôl podobného typu v Jeruzaleme a v Betleheme.

Arcibiskup sinajský je tradične vysväcovaný predstaveným jeruzalemskej cirkvi.Od 23. decembra 1973 je predstaveným autonómnej sinajskej cirkvi a igumenom monastiera sv. Kataríny Vysokopreosvietený arcibiskup sinajský, faranský a raifský Damián.

Spracoval V. Bakoš, bohoslovec

NA NAŠU PRAVOSLÁVNU CIRKEVNÚ TLAČ TENTORAZ DAROVALI:

Andrej Lechman, Inovec, Kčs 100.—, Anna Abrahamová, Nižná Rybnica, 20.—, Pravoslávny farský úrad Falkušovce Kčs 700.—, Andrej Lošak, Jovsa, 100.—, rodina Raganova, Iňačovce, 50.—, Bohuznáma zo Slavkoviec 20.—, vd. Anna Vološinová, Stretávka, 50.—, Júlia Bilá, Zemplínske Hradište, 100.—.

Všetkým darcom úprimné Pán Boh zaplať. Mená ďalších uverejníme v budúcom čísle nášho časopisu.

Zo života prešovskej eparchie

ARCHIJEREJSKÉ BOHOSLUŽBY

● Preosvietený vladyka Nikolaj, biskup prešovský, slúžil v katedrálnom chráme sv. Alexandra Nevského v Prešove v mesiaci júli dvakrát: 6. a 27. spolu s prešovskými duchovnými.

CHRÁMOVÝ SVIATOK

● Dňa 20. júla t. r. farnosť Stropkov bola vyznamenaná návštevou vzácnych hostí. Pri príležitosti chrámového sviatku menovanú farnosť navštívil Preosvietený vladyka Nikolaj a zástupca ruskej pravoslávnej cirkvi z Karlových Varov d. o. archimandrita Vladimír. Vzácnych hostí do Stropkova doprevádzal d. o. prot. Michal Kernaševič, riaditeľ ÚER v Prešove. Po privítaní vzácnych hostí začala sa slávnostná sv. liturgia, ktorú slúžil Preosvietený vladyka Nikolaj spolu s d. o. archimandritom Vladimírom, menovaným riaditeľom ÚER, d. o. prot. Jánom Sivíkom, okr. arcidekanom okresu Svidník, a duchovnými z blízkeho okolia Stropkova. Na evanjeliovú tému kázal d. o. prot. M. Kernaševič. Po sv. liturgii veriacich farnosti Stropkov ako aj všetkých prítomných, ktorých bolo veľa, otcovskými, povzbudzujúcimi a poučnými slovami pozdravil Jeho Preosvietenosť vladyka Nikolaj. Správca farnosti, d. o. mitr. prot. Peter Cuper, potom sa poďakoval Preosvietenému vladykovi Nikolajovi za jeho účasť na odpuste, za spoločné modlitby i poučné slová a poďakoval sa aj d. o. archimandritovi Vladimírovi za jeho účasť na tejto cirkevnej slávnosti. Veľadôstojný o. archimandrita Vladimír sa poďakoval za pozvanie na chrámový sviatok a zdôraznil, že je to prejav úcty zo strany menovaného správcu farnosti a jeho veriacich nielen k jeho osobe, ale aj voči cirkvi i národu, ktorého je príslušníkom.

Počas obchôdzky okolo chrámu boli posvätené vežové hodiny na zvonici a uvedené do chodu. Hodiny sú tým svojrázne, že majú na ciferníku číslice staroslovienske.

Po tzv. „mnoholitstvii" Preosvietený vladyka Nikolaj udelil prítomným svoje arcipastierske požehnanie, čím slávnosti cirkevné v Stropkove boli ukončené. A boli to slávnosti aj pre miestneho duchovného jubilejné, pretože menovaný toho roku oslavuje 30. výročie duchovenskej činnosti nielen vôbec, ale zvlášť v Stropkove, k čomu mu prítomní blahoželali.

VYZNAMENANIE K JUBILEU

● Br. Eliáš Fedorko, kurátor farnosti Bratislava, bol k svojim 70. narodeninám vyznamenaný Preosvieteným vladykom Nikolajom, biskupom prešovským, pochvalným diplomom za jeho dlhoročnú obetavú prácu v kurátorskom zbore.

Blahoželáme.

-MK-

Zo života michalovskej eparchie

ARCHIJEREJSKÉ BOHOSLUŽBY

● Pri príležitosti sviatku sv. vierozvestov Cyrila a Metoda konala sa v michalovskom katedrálnom chráme dňa 5. júla t. r. slávnostná archijerejská sv. liturgia. Spolu s Preosv. vladykom Nikanorom slúžili viacerí duchovní. Po sv . evanjeliu kázal prot. Ján Choma, riaditeľ ER. Na konci bohoslužieb k prítomným veriacim prehovoril vladyka Nikanor, ktorý vo svojej kázni priblížil život, neúnavnú prácu veľkých slovanských apoštolov, ktorí k nám priniesli pravoslávnu vieru. Záverom udelil vladyka všetkým svoje arcipastierske požehnanie.

● V šiestu nedeľu po sv. Päťdesiatnici, dňa 6. júla t. r., Preosv. vladyka Nikanor odslúžil slávnostnú archijerejskú liturgiu v pravosl. katedrálnom chráme v Michalovciach. Spolu s Preosv. vladykom slúžil prot. Štefan Horkaj, predstavený katedrálneho chrámu. Kázeň, ktorú predniesol vladyka Nikanor na tému evanjelia, si veriaci vypočuli s veľkým záujmom. Po ukončení bohoslužieb udelil veriacim arcipastierske požehnanie.

Preosv. vladyka Nikanor pri hrobe vladyku Cyrila.

● V nedeľu dňa 20. júla 1980, vo sviatok sv. proroka Eliáša, vykonal Preosv. vladyka Nikanor slávnostnú archijerejskú liturgiu v katedrálnom chráme v Michalovciach, za asistencie duchovných. Kázeň na tému sviatku, ktorú predniesol vladyka Nikanor, zaujala všetkých veriacich v chráme. Po ukončení bohoslužieb udelil vladyka všetkým svoje arcipastierske požehnanie.

● Dňa 27. júla t. r. vykonal Preosv. vladyka Nikanor slávnostnú sv. liturgiu v pravosl. katedrálnom chráme v Michalovciach, spolu s duchovnými. Kázeň na tému evanjelia predniesol vladyka Nikanor. Po ukončení bohoslužieb udelil veriacim svoje arcipastierske požehnanie.

TRADIČNÉ ODPUSTOVÉ SLÁVNOSTI

● Pravoslávni veriaci v Podhorodi prežívali dňa 13. júla t. r. radostné chvíle. V tento deň, keď sa konali odpustové slávnosti pri príležitosti chrámového sviatku sv. apoštolov Petra a Pavla, navštívil ich farnosť vzácny hosť, Preosv. vladyka Nikanor za doprovodu prot. Jána Chomu, riaditeľa ER. Srdečne je vítaný tradičným spôsobom chlebom a soľou, dojímavou básničkou z úst detí a kyticami kvetov. V chrámových dverách víta vladyku miestny duchovný o. Ladislav Fedor.

Slávnostnú archijerejskú sv. liturgiu v preplnenom chráme vykonal Preosv. vladyka Nikanor, za asistencie viacerých duchovných z okolia. Po sv. evanjeliu kázal prot. Ján Choma. Po obchôdzke okolo chrámu káže vladyka Nikanor. Jeho slová naplnili srdcia prítomných veriacich duchovnou radosťou. Odchádzali domov posilnení a spokojní. Nakoniec udelil všetkým svoje arcipastierske požehnanie.

● Dňa 6. júla t. r. konali sa v Blatných Remetoch tradičné odpustové slávnosti na počesť sviatku sv. Cyrila a Metoda. Slávnostné odpustové bohoslužby vykonali administrátor farnosti o. Ján Mantič a o. Jozef Nadzam, predseda misijného odboru ER, ktorý predniesol poučnú kázeň o živote, práci a diele slovanských vierozvestov.

VÝROČIE ODCHODU PREOSV. VLADYKU CYRILA

● Dňa 25. júla 1980, v deň výročia úmrtia vladyku C y r i l a, biskupa michalovského, vykonal Preosv. vladyka Nikanor za asistencie duchovných v katedrálnom chráme v Michalovciach zádušnú archijerejskú liturgiu. Po ukončení sv. liturgie vykonali spoločne parastas za zomrelého vladyku.

V nedeľu 27. júla v popoludňajších hodinách navštívil Preosv. vladyka Nikanor za doprovodu prot. Jána Chomu, riaditeľa ER, farnosť Zemplínsku Širokú, kde sú uložené pozostatky nebohého vladyku Cyrila a nad hrobom za spoluúčasti mnohých duchovných michalovskej eparchie vykonali parastas. Za krásneho počasia prišli veriaci z farnosti, blízkeho i ďalekého okolia, aby si tam nad mohylou uctili jeho pamiatku. Bol to krásny prejav oddanosti a lásky voči nebohému vladykovi, ktorý dlhé roky viedol michalovskú eparchiu a bol vzorom svojím verným slovom, životom i láskou. Po parastase, slovami kázne obrátil sa Preosv. vladyka Nikanor, biskup michalovský, k prítomným duchovným a veriacim, ďakujúc im, že nezabudli na svojho vladyku, nehľadiac na to, že uplynul celý rok. V tom vidieť vašu lásku k nemu, povedal, že ste prišli uctiť jeho pamiatku vo výročný deň jeho úmrtia. Zároveň prosil, aby nikdy nezabudli v svojich modlitbách na zosnulého vladyku.

So zarosenými očami sa rozchádzali prítomní tejto výročnej spomienky na nebohého, modliac a vyprosujúc mu od Pána Boha **„Vičnuju pamjať“**.

(J. N.)

Nehovor pred bláznom, lebo pohrdne rozumnosťou tvojich rečí (Prísl. 23, 9).

Kúp si pravdu a nepredaj jej múdrosť, kázeň a rozumnosť (Prísl. 23, 23).

Ten, kto zhromažďuje v lete, je rozumný syn, ale ten, kto vyspáva v žatve, je syn, ktorý robí hanbu (Prísl. 10, 5).